

UČITELJSKI TOVARIŠ.

List za šolo in dom.

Izhaja v 1. in 15. dan vsakega meseca, ter stoji za vse leto 3 gold., a za pol leta 1 gold. 50 kr. Spise in dopise vzprejema uredništvo, naročnino in oznanila pa Milic-eva tiskarna v Ljubljani.

Štev. 9.

V Ljubljani, 1. maja 1886. l.

XXVI. leto.

Prvo berilo in slovnica za slov. ljud. šole.

(Odgovor ocenjevalčev.)

(Dalje.)

Pri tej priliki bodi omenjeno, da nimajo le jezikoslovci besede o vzgojeznanski terminologiji, ampak tudi mi šolniki, katerim je pomen izrazov bolje znan, ter da ni mogoče kar tako odpraviti izrazov, ki so — pravilno ali nepravilno — prišli sčasoma v občno rabo. Tak izraz je naš „vodja“ za „Director“. Njemu se je stoprv v novejšem času pridružil izraz „ravnatelj“, ne pa da bi ga bil izpodrinil. Po „politični šolski ustavi“ (11. avgusta 1805. l.) se je imenoval ravnajoči učitelj na „glavnih“ šolah „Director“. „Director“ se je slovenil v pismenem jeziku z besedo „vodja“ in pozneje tudi z besedo „ravnatelj“, koje Janežič-ev slovar l. 1851. še ne pozná. Z „državnim šolskim zakonom“ (14. maja 1869. l.) se je vpeljal naslov „Leiter“ za ravnajočega učitelja na ljudskih šolah. Ta naslov so nekateri učitelji slovenili s prejšnjim naslovom „vodja“, zopet drugi celó z besedo „ravnatelj“, nekateri pa, nezadovoljni s tema zamenjujóčima se in vsled večletne rabe z „Director“ istoznačnima besedama, začeli so rabiti jezikoslovno popolnoma pravilno ime „voditelj“. Če tudi ni jezikoslovno razločka gledé pomena mej besedama „vodja“ in „voditelj“, vendar mislim, da bi nam ti besedi iz navedenih ozirov v vzgojeznanski terminologiji ne smeli biti istega pomena. Da se obe izpeljуетi iz korena istega glagola, nas nima nič motiti, saj se tudi laški „direttore“ in „dirigente“ izvajata iz deležnikov istega glagola „dirigere“.

Gospoda tovariša pišeta dalje: „Očita nama, da ne poznava teh (primorskih) učnih načrtov, kateri bi morali biti merodajni pri sestávi knjige za slov. ljud. šole“.

Na to jaz: Jaz nisem tega trdil le o primorskih učnih načrtih, ampak o načrtih vseh slovenskih pokrajin. Da so pa naši primorski učni načrti tudi merodajni, sledí, ker zakonito vežejo velik del slov. ljudskih šol, ter se odlikújejo tudi po nekaterih važnostih. Važni pa so: 1. ker predpisujejo tudi tvarino nazornega pouka, 2. ker so pisani tudi v slovenskem jeziku, in 3. ker imajo kot dodatek važne, tudi v slovenščini pisane pedagogične opazke, ki so z ozirom na naše še le vzbujajoče se pedagogično slovestvo zanimljive za vsacega slovenskega učitelja.

Dalje pravita: „Pri sestávi berila sva se ozirala tudi na primorske učne načrte, katere sva posnela iz J. Lapajnejeve praktične metodike, sestávljene na podlogi teh načrtov. Primerjevaje te z najinim berilom ne najdeva tù nobene pomankljivosti. Res nimava v knjigi nazorne tvarine v istem redu razvrstene (sic!), kakor je sploh v učnih načrtih, a vendar knjiga obsega vso tvarino“.

O razvrstitvi berilne tvarine sem se jaz izrazil v oceni pohvalno, a pomanjkljivo obravnavano najdem tvarino iz prirodnega kraljestva, ki tudi blažilno vpliva na otroško srce, t. j. iz rudništva.

Naši primorski učni načrti zahtevajo za II. šolsko leto (oziroma za III. na eno- in dvorazrednih šolah) iz rudništva: najnavadnije rudnine (gorljive, kovine, kamene)- in to ne le imenovati, ampak tudi razločevati po njih tvarini in rabi, poiskati njih poglavitne znake, preiskovati in navajati, kako se javljajo dotične moči.

Gospoda pravita: „V oddelku „Gozd“ se omenjajo divje živali . . . rudnine itd.“ — A jaz ne najdem v tem oddelku o rudninah ni duha ni sluha; kajti „puška,“ „sekira,“ „žaga,“ „nož“ menda niso rudnine. Pač pa ustreza v tem obziru berilni sestavek „Voda“ in pa v oddelku „Zemlja in zrak“ troje stavkov, ki govoré o rudninah, in ti so: Rudarji kopljejo iz zemlje rudo in premog. Iz rud topé kovine. Zidarji dobé iz zemlje kámenje in apno za zidanje, opekar in lončar pa ilovico. — Razen tega se glasí v u-ganki na str. 63. odgovor: To železo je, ki skoplje, rani vse — in pa vprašanje: Kaj je bolj od jekla močno in trdo?

— In to je vse! — Sedaj pa naj čest. čitalci „Tovariševi“ sóde, ali knjiga res ob-sega vso nazorno tvarino predpisano v naših primorskih učnih načrtih, ali pa sem imel jaz prav, ko sem trdil, da berilo ne ugaja v istej meri primorskim ljudskim šolam kot kranjskim?! —

Toliko tvarine iz rudništva se nahaja tudi v kakem abecedniku.

Moje trditve pa, da naj „Berilo“ namenjeno za II. šolsko leto podá učitelju vso snov nazornega nauka, kar je zahtevajo učni načrti, pač ne gre takó razlagati kot mi-slita gospoda tovariša. Kdor pozná svrho nazornega pouka, njegovo stališče nasproti poz-nejšim realijam, katerim ima pripravljati pot z razširjevanjem otrokovega nazornega kroga, tolmačiti si mora to mojo trditev le takó, da naj „Berilo“, ki ne urejuje nazorne tvarine po formalnih kategorijah, ampak po stvarnih predmetnih skupinah, obsega vse, rečem: vse glavne skupine po učnem načrtu zahtevane nazorne tvarine, ka-tere skupine naj bódo po svojej važnosti in namenu knjige primerno obravna-vane — obsegaje glavne skupinske predmete, katerih število, dalje obseg in obliko nji-hove obravnave je prepuščati pač le volitvi knjiginega pisatelja.

Tem zahtevam pa more „Berilo“ zadostiti, ne da bi moralo postati preobsežno in predrago.

Gospodoma tovarišema ne ugaja moj nasvèt, da bi „Berilo“ začetka imelo ob krat-kem iz „Abecednika“ ponovljene vaje v čitanji; gospoda pravita namreč, da je mnogo vspešneje in prikladneje skupno ponovilo v začetku šolskega leta nego ponavljanje po knjigi, — česar pa jaz tudi nisem zanikoval. Rekel sem namreč, da bi ponovitev v knjigi dobro služila v **podporo** učitelju in učencem pri skupnem ponavljanji. Iz tega pa sledí, da stavim gledé važnosti v prvo vrsto skupno ponavljanje na tabli oziroma pisankah, na stenskih tablah in predelniku za tiskane črke in v drugo vrsto ponavljanje v „Be-ri-lu“ — v šoli in domá. Ako je resničen latinski izrek: Variatio delectat, ter ima ve-ljavo tudi za šolo, potém mu je popolnoma ustrezno z mojim nasvètom. Ponovitev na tabli, pisankah, stenski tabli in predelniku za tiskane črke postane s ponovitvijo v „Be-ri-lu“ še mnogovrstnejša. Vrhi tega se s tem učencu omogočuje in olajšuje ponovitev na domu. Ako se pa učitelj bojí, kakor gospoda Razinger in Žumer, da bi slabejši otroci ponavlja-je v „Berilu“ pri čitanji v koru lahko izgubili mesto, kder se bère, naj pa ukaže otrokom iz knjige brati posamezno, in ako se tudi pri posameznem čitanji bojí, da bi slabejši učenec ne mogel slediti boljšemu, stojí mu v odpravo tega nedostatka na razpo-laganje mnogo pripomočkov, koje imenovati bi tù ne bilo primerno. Sploh pa se mi ne

zdi ta bojazen na mestu. Če rabi učitelj pri ponavljanji na tabli blizu enake vaje kakor so v „Berilu“, če je skupno ponavlja na predelniku in v pisankah, potem mislim, da ne more ponovitev v knjigi delati naj manjše težave tudi šibkemu učencu.

(Dalje prih.)

Knjiga Slovénka

v
XIX. veku.

Felician Globočnik r. 19. okt. 1810 v Braslovčah, mašnik l. 1833, tedaj mej prvimi učenci Slomšekovimi, naposled župnik v Grižah u. 22. nov. 1873. — Mej knjigami, ki jih je Slomšek spravil na svetlo, šteje se:

a) Martin mladi pušavnik, pripoved za otroke. Nach dem Deutschen: Gottfried der junge Einsiedler, von Christoph Schmid, bearbeitet von F. G. t. j. Fel. Globočnik l. 1836 (Mnemos. Slav. 164. I. Knj. Lend. 232).

b) Dvoje fantov. Blagi Fridolin ino hudobni Bric. Nekaj za stariše ino otroke, iz pisem Kristofa Šmida. Poslov. Fel. Globočnik. V Celovci 1841. 8. I—VI. 176. Nat. J. Leon (Lend. I. 237).

c) Čujte, čujte, kaj žganje dela! Prigodba žalostna ino vesela za Slovence. Poslovenil F. Globočnik. V Celovci 1847. 8. 123. (I. 239).

d) Koroške ino Štajarske Pesme . . . Ahacel . . . II. 1838. III. 1852. — Med njimi je Fel. Globočnikova (po III. nat.):

Veselica.

1. Veselo na sveti živet' Si mormo prav lepo zapet'; Le naj se nam serce ogreje, Molčati nobeden ne smeje.	6. Ni tukaj ostaje za nas, Tud hrast se podere svoj čas; Če ravno slovo bomo vzeli, Ostanemo vender veseli . . .
2. Ker pridejo žalostne dni, Se hitro nam vse premení, Nam cvetje veselja odpade, Nas solze posilijo rade . . .	8. Prijateli! kaj je za to, Saj Oče nas združil spet bo; Pošteno le tako živimo, Da zopet se tam veselimo.

e) Djanje Svetnikov Božjih . . I. 1853. II. 1854. — Mej družniki, ki so s Slomšekom spisali je, imenuje se v predgovoru tudi Felician Globočnik.

f) Navod pobožnega življenja in lepega zaderžanja. Gl. Ponovilo potrebnih naukov za nedelske šole na kmetih. U Beču 1854. 8. I.—IV. 742. (I. Lend. 246—7.) Poleg Galura Bernarda knezoškofa Briksenskega posnel Felician Globočnik. Obsega str. 207—314: Od dolžnosti Boga ljubiti in častiti, od človeka in človeškega rodu, potrebne pomoči k lepemu zaderžanju do ljudi, od zaderžanja ljudi, ki morajo skupej živeti, od zaderžanja zunej hiše ali doma, v mnogoterih okolišinah in do mnogoterih ljudi, do neumne živine itd.

g) Po Drobtincah od l. 1848 do 1859 nekteri spiski in spevi na pr. l. 1848: Zlata svatba; l. 1856: Moja tičica (Preljuba moja tičica! — Vsa ljubezniva pevcica! — Le pevaj, spevaj mi sladko, — Da mi serce ožvelo bo! itd.); l. 1858: Deklica ob dekliških duhovnih vajah itd. — L. 1859: Janez Goličnik, nekdamni Grižki fajmošter, kjer piše Felician Globočnik na pr.:

„Slavne dela verlih móž so lepa svetla luč, ki prijazno sveti vsm, kateri jo ljubijo; ona se ne sme povezniti, temuč na svečnik postaviti, da jo pošteni ljudje vidijo, in Očeta luči hvalijo, od kterega vse dobro pride. — Taka luč je bilo spomina vredno življenje

čas. gosp. Janeza Goličnika . . . Ko so Francozi leta 1805 v deželo planili, sta fajmošter Goličnik in kaplan Vogrin nekoliko zlatega in srebernega dnarja skrivaje v turn zazidala. Ob odhodu so Vogrin svoj mali zaklad vzdignili, Goličnik pa svoje v zidi pustili tudi o svojej smerti; žlahta je zasledila, da imajo dnarji biti; pa živa duša v Grižah ne vé, kje. Vbogo pošteno kuharico dolžijo in tako hudo napenjajo, da se v Celje h gospod Vogrinu prijoka. „Kaj velja, če niso še v zidi?“ pravijo dober gospod, in mahoma z sirotaj v Griže potujejo kraj zaklada pokazat. Kakor so mislili, tako je bilo; najdlji so česar so iskali, in dobri duši poštenje rešili. To naj premožne ljudi uči, kako nevarno je dnarje zakopati, alj pa vzdovati; pa tudi dobro in potrebno imeti dobrega prijatelja, kojemu lahko vse zaupamo. Pač je resnica: „Dober in zvest prijatelj je boljši ko dnar“ (Drobt. str. 94—100. Prim.: Jezičn. XXII str. 75).

Matija Vodušek r. 13. jan. 1802 v Dramljah, mašnik 1825, naposled dekan in opat v Celju u. 11. dec. 1872. „Rajniki je bil ljubljenec škofa Slomškega in ljubitelj naroda svojega slovenskega“, pišejo Novice (1872 str. 408) o smrti njegovi. — Vrstnik Slomšekov se je oglasil v knjižici:

a) Pesme po Koroškim ino Štajarskim . . Ahacel . . l. 1833, kjer se str. 38. 39 po III. nat. z njegovim imenom nahaja pesem Štajerska:

Prijaznost žlahtna roža.

1. Poznam eno rožico, prelepo cveti, Nar žlahtnej med družimi ona diši; Naj zalša človeka srebro in zlato, Še lepši ga ona ozalšala bo.	2. Vse želno jo jiše, tok star, kakor mlad, Iz celiga serca bi vsaki jo rad; Alj malokateri jo dobro pozná, Veliko jih zbera, in se ogoljfa.
3. Na polju življenja veliko jih je, Pa ena le stori nam srečno sercé; To pravo boš samo po duhi spoznal, Goljfi vi nikdar da bi roko podál!	4. Te reva zadéva, ti roko podá, Alj delo zagreva, te hladno pihlá; Te žalost obhaja, sovražtvo peklí, Te z ljubo prijaznostjo ona hladí.
5. Spotike zakriva, po poti pelá, Ljubezen oživlja, sovražtvo konča, Dremavca, zaspanca k čednosti budi, Lažnive, goljfi ve od sebe podí.	6. Le cveti, o roža! med nami lepó, Tvoj duh naj nam daja življenje sladkó; Si lepšala serce, boš lepšala še: Prijaznost je, rožica, tebi ime.

b) Dve lepe reči za pridne otroke: I. Velikonočna pisanka alj pirh. Spisal M. V. t. j. Matija Vodušek. V Celovci l. 1838 (I. Lend. 236).

c) Mnemosynon Slavicum . . Slomšek 1840: Pokojna govorica, na pogrebšini rajniga fajmoštra (str. 91—95). Mertvaška govorica, na pogrebi rajniga šolskiga vučenika Franca Rozarja (str. 96—101). Žalostna beseda na pogrebi žlahniga gospoda Posek Karlna (str. 102—105). Priložna beseda k' polagi vogelniga kamna. Keršanska beseda ob zgotovljenji cerkveniga turna v Spitaliču. Cerkev ino turn podoba moža ino žene. Govoril Matija Vodušek (str. 106—119). — V razgled bodi nekoliko iz mrtvaške govorice rajnemu šolskemu učniku za nauk in v tolažilo sedanjim učiteljem:

„Tako smo pale eno procesjo odpravili! . . Ino komu ta žalostna procesja veljá? Našimu ljubimu Rozarju Francu, vučeniku toljko pridnimu, ne le samo Loške fare, temuč tudi naših stranskih far. — On, ki nikolj nobene procesje opustil ni, sklene dones z' procesjo svoj pozemelski hod. — Njemu, ki nam je v procesjah toljkokrat lepo prepeval, dones v zadni procesji drugi odpévajo! . . Sreča za rajniga ino za vas, de se tukaj dones ponovi, kar se je nekđaj, kakor nam sv. evangelj pripoveduje, per pokopališi Lazara v Betanji godilo, ker se je vsmileni Jezus za svojim mertvim prijatlam posolzíl, in ljustvo djalo: „Poglejte, kako ga je ljubil!“ Ravno tako tudi jez dones na po-

grebi rajniga Franca lahko rečem: Poglejte trumo ljudi krog njegoviga groba, — vidite kako procesjo naredijo hvaležni farmani svojmu rajnimu učitelu! Glejte, kako se solzijo! Resnično so ga za ljubo imeli! . . . Ako pričate, kakor vidim, vsi, de ste dobriga, pridniga učenika imeli, tako tudi skažite v svojim življenji, de se je nauk lepih čednost vas tudi prijel, zakaj dober vučenik le v tem svojo hvalo ima, de ga lepo pošteno zadržanje njegovih učencov čestí . . . Dobri ino pošteni učenci pa bote, ako lastnosti dobriga šolskiga vučenika posnémate.

Pervo znamenje dobriga učenika je poterpežljivost. Poterplenje vsakiga človeka srečniga ino zadovolniga storí; ker slabosti drugih lahko prenese, lastne težave pa voljno poterpi. Alj ni bil tudi rajni naš Franc gola poterpežljivost? Povejte vi otroci, koljkokrat ste se zmotili in pregrešili, koljkokrat razžalili rajniga; ali so se pa oni kdaj nanevolili vas vučiti ino svariti? ali so vas kdaj gerdo kleli alj zmérjali? — Še hude besede ni poznalo nja pohlevno serce. Koljkokrat je rajnimu zdaj per šoli, zdaj per kori, pa per cerkvi alj domá na skriž hodilo, — ali ste ga kedaj togotniga videli? Pač kar! Poznali so vsi poterpežliviga moža, ino od njega se je reklo, de žolča nima. — Oj kdor tako srečno sam sebe premaga, njemu lep venec v nebesih cvetí itd. —

Drugo znamenje dobriga vučenika je pridnost, ki težke dela lehke storí, ino terplenje v veselje premení. Vučite se od svojga rajniga vučenika nevtrudne pridnosti. Nad tri sto otrók je vsaki teden preučil: ali kaj takiga ni velike pridnosti priča? . . . Drugi delavci ímajo saj o praznikih mir in svoj počinek, rajnimu se je pa delo ob nedelah pomnožilo. Kako priden je rajni bil, njemu je cela fara priča; sad njegovega truda se očitno vidi, kar je svojih štir ino dvajset let v Loški fari dobriga storil. Malo jih je v farí najšil ob svojim nastopi, ki bi bili pisati ino brati znali; zdaj per njegovim odstopi jih malo najdeš, ki bi brati ne vedeli. Kar zdaj otroci že zastopijo, so svoje dni le vučeni znali; kar je zdaj za vsakdanji kruh védeti potreba, to je bila nekdanj posebna čast; kar se zdaj brez vse zamude lahko zapstonj zvučí, je bila svoje dni draga šola. — Cela fara sedaj lepše ino boljše lice ima, ko ga je pred štir ino dvajsetmi letmi imela. . . In kaj je dajalo njegovu pridnosti tak spéh?

Njegova preblažena ljubeznivost, ktira je tretje znamenje dobriga vučenika ino katira je strila, de so otroci sami od sebe v šolo hiteli, ino le k njemu tišali. . . Nihčer ne spozná, tako hitro ljubezniviga serca, ko dete naj še tak mlado bo; ono per priči vé, kdo mu je dober. Otroci, če ravno otročji (polni norčave), nimajo tistiga naj raji, kateri bi z njimi norčoval, ampak tiga, ki vé z njimi pametno in po otroško naj bolj ravhati. . . Kakor hitro ob leti šolo je odperl ino se otrokam oglasil, rekoč: „Najte malim k meni priti!“ so k njemu tekli od vsakiga kraja, ker so poznali mili glas dobriga pastirja itd. . .

Še ena zala čednost je lepšala rajniga našiga Franca, katiro za njim posnemati imate, namreč: ponižno pohlevnost, ki je šterta potrebna lastnost dobriga vučenika. Kakor je hotel, da so mu bili otroci pokorni ino ponižni, tako bil tudi on ves pohleven, pokoren ino ponižen svojim višim. Šest fajmoštrov in dvanajst kaplanov se je za njega dni premenilo, pa z vsemi se je lahko zastopil, ker je dobro vedel, de se naša pokoršina, pohlevnost ino poterpežljivost per nas spremeniti ne smé, naj že bolj ojstre alj bolj mehke oblastnike dobimo. Le samo ona je prava vučenost, ki se v pravim, ponižnim ino pokornim zadržanju spozna itd. itd. —

d) Sodeloval je pri Hrani evangelskih naukov (I. Lend. 234) in po Drobntineh od njih začetka. Tako je brati v Drobnt. 1846 na pr.: Keršanski nauk od sedme zapovedi božje. Beseda na pogrebšini g. Zigmunda Juvančiča, dekana na Laškim. L. 1847: Keršanski nauk po domače za rokodelske učence, nedelske šolarje ino druge preproste

ljudi, ki brati ne znajo alj ne vtegnejo (str. 215—225). — L. 1851: Karl Kepel, učenik, organist itd. L. 1852: Blagoslov nove monštrance; l. 1853: Pridiga o procesii za dež; l. 1855: Andre Sdoušek, fajmošter itd.; l. 1856: Pridga pri zlati poroki starišev in pri novi maši svojega brata Štefana Voduškega (str. 109—121); l. 1861: Martinovo itd. — Posebej je on vredoval jih tri leta, in to so:

e) Drobtince za novo leto 1848. III. L. Na svetlo dal Matija Vodušek, apat v Celi. Nat. Jeretinovi nasledniki 8. str. 287. — V predgovoru pravi: Slovenci! Na Vam nove Drobtince za novo leto 1848, ki se jih je pa le en zvezek nabralo, veselim bravcam za kratek čas ino podvuk. . . Potem, ko so namreč Visoko prečestiti Mil. G. G. Anton Slomšek iz Celske apatije na Sedež Lavantinske škofije preselili se, ino prijeli velike opravila in vikše skerbi, niso več vtegnili se pečati z naberanjam malih drobtinc. Meni se je sporočila skerb za naberanje slovenskih zostavkov za slavni letnik, de bo po svojim namenu naprej ostal zbér lepih naukov ino pogerjena krušenca slovenskiga slovstva. Mislil sim, de se temu delu ne smem odreči v Celi, katero mesto je sreda Slovincov, kamor se zostavki od vsakiga kraja lahko stekajo ino pošiljajo; kjer Drobtince tudi svojo tiskarijo ino zalogo imajo. Toljko rajši sim se tega dela lotil, ker so Njih Škofova Milost pregled naberanja si obdržali in za varha toliko všečiga letnika ostatei blagomilo dovolili itd. —

Drobtince za novo leto 1849. L. IV. Na svetlo dal M. Vodušek, opat v v Celi. Nat. v Celovci Leon XIV. 8. 219. — V predgovoru piše na pr.: Kakor smo svoje mlade dni po golicah jagode brali, jih na niti napelali ino jih cele patanoštre razdajali med svoje tovarše, de so si njih žlahniga duha z nami vred navžili: tako naberamo sedajne dni žlahne jagode keršanskih resnic, lepih pripoved, poštenih pesm, ino drugih koristnih naukov in jih podamo že zdaj v šterti zvezek napelane Drobtince slovenskim bratam ino sestram za duhovno hrano, de se navdajo z lepim duham ino jih berejo za svoj kratek čas v poštenimu veselju. . . Dan današen je toliko bol treba se praviga uka deržati, kolkor več je zmotnav in sleparije po svetu. Zlast je lansko leto 1848 veliko lažnivih prerokov ino capastih pism na svetlo spravlo; super take zmotnave so Drobtince prav koristno ino močno zdravilo. Berite jih radi, dragi Slovenci, pri njih bote lahko zdrave pameti ino zdrave vere ostali itd. —

Drobtince za novo leto 1850. L. V. Na svetlo dal M. Vodušek, opat v Celi. Nat. v Celovci Leon XVI. 8. 256. — Iz predgovora bodi na primer: Slovenci! Drobtince so včakale svojiga petiga leta. . . Mnogodne zaderge so letašnimu tečaju nasprotvale, skoro nevolje lanskiga leta nam Drobtince pokopale; saj je vse skoro le v golo posvetne novine gledalo. Serce je ljudem vmiralo čitati alj brati — pa tudi pisati tečniga kaj. Nevolja je koljko toljko minula, vajena roka letniku zopet pod pazuhu segla, prijateli berzno pomogli, ino letnik se je napolnil z prav zalimi rečmi, kakor zauzam itd.

Slomšek kot pedagog.

(Dalje.)

5. Slomšek kot šolski pisatelj.

Slomšekova slava bi nikakor ne bila tako velika, ako ne bi bil prijel za pero, ako ne bi bil s tiskano besedo razširjeval krasnih misli, ki so se rodile v njegovi bistri glavi, in blagih čutov, ki so izvirali iz njegovega plemenitega srca. Pisariti je začel Slomšek že zgodaj. Že kot duhovni pomočnik je poskušal svojo pisateljsko srečo, ki je postala

velik blagoslov vsem Slovencem. Prvo njegovo delo, so bile neke molitvene bukvice, za katere pa še založnika dobiti ni mogel. Iz Lendovšekove biblijografije Slomšekovih del in spisov razvidimo, da se je prva Slomšekova knjižica natisnila l. 1832., namreč: „Prijetne pripovedi za otroke“. Kdor pregleduje le nekoliko Slomšekove knjige, knjižice in spise, mora reči: Slomšek je bil v prvi vrsti didaktično - pedagoški pisatelj slovenski, čegar spisi so vsi na eni, in sicer na versko - нравno - národní podlogi. Le pri nekaterih njegovih slovstvenih izdelkih je imel samo cerkveno stališče, še manjše je število popularno znanstvenih spisov, dočim je velik broj spisov za mladino in poučnih sestavkov za odraslo ljudstvo. Tu navajamo po Lendovškovi biblijografiji knjižice njegove, katere je izdal slovenski mladini za pouk in kratek čas: 1.) „Prijetne pripovedi za otroke“. Iz nemškiga poslovenili mladi duhovni v Celovski duhovščnici. V Celovci 1832. Natisnil Ferdinand pl. Kleinmayr. V mali osmerki, str. 80. Drugi natis je izšel l. 1836. pri Janezu Leonu, str. 90. (Sto pripoved.) 2.) „Kratkočasne pravljice otrokom v podučenje“. Iz nemškiga poslovenil mladi duhovni v Celovski duhovščnici. V Celovcu 1835. Natisnil Jan. Leon, 8°, str. 112. (Tudi teh pravljic je ravno sto.) 3.) „Sedem novih pripoved za otroke“. Iz pisem Kr. Šmida, poslovenili mladi duhovni v Celovski duhovščnici. V Celovci 1836. Natisnil Janez Leon, 8°, str. 78. 4.) „Martin mladi pušavnik, pripoved za otroke“. Po nemškem: Gottfried, der junge Einsiedler — Chr. Schmied. 5.) „Dober dar za mlade ljudi“. Iz pisem Kr. Šmida. 6.) „Troje ljubeznjivih otrok“. Tri vesele pripovedi za otroke. I. Pavle Hrastovski. II. Zgubljeno dete. III. Kapelica. V Celovci 1838. Natisnil in na prodaj ima Janez Leon, 8°, str. 108. 7.) „Dve lepe reči za pridne otroke“. I. Velikonočna pisanka ali pirh. II. Kresnica. V Celovci 1838. Natisnil Janez Leon, 8°, str. 76. 8.) „Dvoje fantov“. Blagi Fridolin in Hudobni Bric. Nekaj za stariše in otroke, iz pisem Kr. Šmida. Poslovenil Felicijan Globočnik. V Celovci 1841.. Natisnil in na prodaj ima Janez Leon, 8°, I. — VI. in 176 str.

Lepo je torej število Slomšekovih knjižic za mladino slovensko, a desetkrat večja je zasluga, katero si je Slomšek pridobil kot spisatelj slovenskih šolskih knjig, in če si je on zaslužil častno imé prvega slovenskega pedagoga — in kdo bi mu ga ne hotel pripoznati? — zaslužil si ga je največ s spisovanjem slovenskih šolskih knjig.

Pred njegovo dobo, predno je bil namreč on šolski nadzornik, ni se moglo še govoriti o slovenskih šolah, kajti malo je bilo število šol pri nas pred 40 leti, pa še te so bile čisto nemške, kakor je to velevala politična šolska ustava. Naš blagi Slomšek bil je prvi, ki je hotel to veliko krivico polagoma odpraviti in v ljudske šole po Slovenskem uvesti mesto nemškega učnega jezika in mesto nemških učnih knjig slovenščino ustno, pisano in tiskano. Začetkoma mu je to delo le počasi napredovalo, kajti dokler je bil v Avstriji nemški absolutizem, ni se bilo nadjati, da bi se za vse šole mogel premeniti šolski zistem. Leto splošnega prerodenja, 1848., prineslo je tudi v šolstvu po Slovenskem novo življenje. Takratni voditelj učnega ministerstva, državni tajnik Feuchtersleben, izdal je ukaz o preuredbi splošnega šolstva. V tem pa stoji načelo, da mora biti v ljudski šoli materinski jezik učencev, za katere je šola, učni jezik. Z ministerjalno naredbo od l. 1850. se je sicer želja izrekla, naj se tudi ozira na drugi deželni jezik, vendar se je pa tudi v istem letu ukazalo, da se veronauk nikakor ne sme v drugem, kakor v materinskem jeziku poučevati. Na podlogi teh ukazov je bilo tedaj Slomšku mogoče, da je za razvitek zanemarjenega šolstva po Slovenskem v resnici mogel kaj uspešnega storiti. Vlada je sama morala skrbeti, da si pridobi možá, kateri bode tudi Slovencem pisal potrebne slovenske šolske knjige. Takratni učni minister Thun je spoznal takega možá v osebi blagega knezoškofa Slomšeka. Kakor se razvidi iz Drob-

tinic (l. 1863.) in iz Kosarjevega životopisa, dopisovala sta si naučni minister in Slomšek štiri leta o slovenskih šolskih zadevah. Iz teh listov zvemo, piše vč. g. Kosar l. c. — da so škof osnovo vseh šolskih knjig napravili, sami več knjig spisali, druge pa najizvrstnejšim učiteljem spisati naročili, — da so zopet vse spise sami pregledali in popravili. — Tako so bile po vrsti vse šolske knjige pod njih vodstvom izdelane in od vlade potrjene. Izdelali so dvojno vrsto šolskih knjig: eno za cele slovenske šole, drugo pa za slovensko-nemške šole na takih krajih, kjer je znanje nemškega jezika otrokom zares koristno ali celó potrebno. (Dalje prih.)

Avktoriteta in svojevolja v šoli.

Obpravnavano v „Pedagogijskej jednoti za Prago in okolico“.

(Dalje.)

Strogo se ima kaznovati za tri reči:

1. Za neposlušnost, klevetanje in vse, kar je proti božjim rečem.
2. Za upor, ako učenec učiteljev ukaz preziraje, ne storí, kar mu je bilo ukazano.
3. Za ošabnost, lenost in nevošljivost, ako učenec noče svojega součenca poučiti (če ga je ta prosil).

Prvi teh prestopkov žali Boga, drugi podkopuje podlogo vseh čednostij (pokorščino), tretji pa préci hitremu uspehu v umenji. Kar je proti Bogu, je pregrešnost, ki se ima s strogo kaznijo iztrebiti; kar je proti ljudem in samemu sebi, je nespodobnost, ki se more s kaznijo in tekmovanjem popraviti; kar je proti Priscianu (za kar se mnogi nerazborno vnema), je mazilo, katerega umeje razumni učitelj z lahko potezo zmazati in vtreti.

Gospod Ladislav Benýšek: Časovno vprašanje „kako povzdigniti v šoli avktoriteto učiteljevo“ nam užé samo dovolj dokazuje, da učiteljeva avktoriteta ni na pravej višini. Časovna vprašanja more izzivati le časovna potreba. Pokazuje li se mnogo znakov svedočujočih, da ni učitelj v šoli, kar bi moral biti, tedaj je treba pred vsem gledati na vzroke ter se jih kolikor možno varovati.

Ti vzroki so dvojni: zunanji in notranji.

K zunanjim vzrokom prištevam one, kateri imajo svoj zárod v širjem društvenem življenji, t. j. v očitnosti, kakor n. pr. neumestni, nemodri, da, često i strastni napadi na šolo in učitelja po nekaterih žurnalih, bujenje nenaklonjenosti k šoli od strani roditeljev, često čudoredna slabost društvenih zvrst v obče, materialni nedostatek učiteljstva samega in mnogi drugi vzroki.

Notranje vzroke pa imenujem one, katerih zárod ima v šoli svoj začetek, tedaj v razmerji med učiteljem in učencem.

Govor o prvih prepuščam ostalim gospodom govornikom; hočem le o drugih nekoliko razpravljati in jih pojasniti.

Za ohrano življenja in društvenega soglasja je treba zakonov in reda, katerega mora vsakdo varovati ter se mu pokoravati.

V nekojih slučajih se vladamo s pozitivnimi, umetnimi, z ljudskim ostroumjem ustvarjenimi, v drugih in to v pogostejših slučajih pa s prirojenimi zakoni.

Čim bolje so stvari na temelji reda in prirojenih zakonov zgrajene, tem popolnejše so; čim bolje pa se pozitivni zakon od prirojenega oddaljuje, tem slabši je.

Tako je v bistvu prirojenega reda, da se prósti vojak podrejuje častniku, podložnik svojemu vrhovništvu, učenec mojstru, sluga gospodarju, sin očetu. V šoli tedaj tudi ne

more drugače biti. Ako hoče šola uspešno svojemu smotru zadovoljiti, mora se učenec podvreči učitelju brez izjeme, v vsakem slučaju.

Kako se pa zdaj stvari imajo, je drugo vprašanje.

Večina učencev se sicer vedanju modrega učitelja pokorava, prejemajoč iz njegovih ust pohvalo, a v obratnem slučaju opominj, grajo, ukor, kaznen. In ko bi ne bilo to na večini, bi morali užé davno šole zapreti.

Ali žalibog, učiteljstvo mora obžalovati, da se vsi ne pokoravajo, ter da ni sredstev proti nepokornežem, katera bi zadostovala smislu pozitivnega zakona.

Učitelj je s svojimi disciplinarnimi sredstvi, ki jih zakon dovoljuje, brzo pri kraji; poreden učenec pa se ne naveliča nagajati — tako postane **brezbranni** učitelj hitro igrača v rokah neporednežev.

Nisem rekel zaman „brezbranni učitelj“. V šolski praksi je učitelj proti razvajeni in razposajeni mladini vedno brez obrane. Razposajenec more učitelja s svojimi drznimi besedami žaliti, more ga s svojim nepristojnim početjem in zasmehovanjem pred vsem razredom ob veljavo spraviti, dà, more i proti njemu svojo roko dvigniti, a vendar učitelj nema prava, da bi odmeril učencu kaznen, katera bi odgovarjala njegovim krivnjam in prestopkom.

In ako bi znabiti radi osobne varnosti ali v opravičenem srdu se vendar dotaknil razposajenca, kako bi se pač opekel!

Toži li ga učenec po svojih roditeljih, se tožba takoj vsprejme in učitelj se disciplinarno preiskuje. Učitelj pa ne dobí zadoščenja od učenca, ako bi tudi zahteval za njega zaslužen kaznen. Šolski uradi nemajo v tem slučaju tudi nobene oblasti in močí, a paragrafom kazenskega zakona šolarji niso podvrženi.

Iz tega sledí naravni sklep: učenec je v šoli nedotakljiv, učitelj dotakljiv; razposajen učenec despota, učitelj otrok.

Za takovih okolnosti ne govorimo o avktoriteti učiteljevej; kjer je v šoli le nekoliko upornikov — a kje jih ni? tam je avktoriteta nemočna. (Dalje prih.)

R a z n i o t r o c i .

(Spisal Jos. Ciperle.)

(Dalje.)

Slaba lastnost premnozih Ljubljančanov je ta, da zró radi z nekako prenapetostjo in vzvišenostjo na kmeta. Tolaži nas samo to, da tudi drugi meščani ne delajo drugače. Toda njih vzvišenost nad kmetom ni ravno prevelika. Kmet vé manj, nego meščan, čuje se večkrat. Ali kje vendar tičí ona viša modrost meščana? Položite roko na serce, meščani! Koliko vas je, ki znate v resnici ločiti jelko od smreke, ali pšenico od erži? Glejte, in to zna vendar vsak kmet.

Zdaj mora vsaka „ljubljska srajca“, ko postane stara šest let, v šolo. Poprej bili so nekateri izvoljeni pobirati drobtine modrosti in učenosti po šolskih sobah. In kako imeniten je bil nekđaj tudi tak otrok! Vse ga je čislalo, vse videlo v njem že prihodnjega gospoda, ki bode jedel bel kruh. Zdaj je to nekoliko drugače. Kdor je hotel nekđaj postati kak rokodelce, ni mu bilo treba beliti glave in obteževati svojih možgan s čerkami. Zdaj je tudi to drugače. Zdaj hočemo inteligentne rokodelce, inteligentne dervarje, celo inteligentne biriče.

Čast, komur čast! Mnogo ljubljanskih otrok postane v resnici kaj. Eden je uradnik, drugi duhoven, tretji profesor, četerti pošten rokodelec, in peti oženi se s kako bogato, če tudi že malo starikavo ženo, in vsled tega je tudi nekaj. Nekaj se jih seveda izpridi popolnem. Ti niso nič, kajti še toliko pameti nimajo, da bi vneli za se kako zarjavelo serce.

Vender vzgoja raznih „ljubljskih srajc“ je tako različna, da nam ni mogoče popisati vsega. Kdor postane kaj, umerje na svoji lastni postelji in v svoji lastni sobi, morda celó v svoji lastni hiši. Kdor pa ni nič, dobí varno zavetje na stare dni doli v Kurji vasi v mestni siromašnici, ter umerje na mestni postelji. Položé ga tudi potem v mestno trugo, in mesto plača mu tudi grob pri sv. Krištofu. In zvonovi sv. Krištofa bingljajo mu ravno tako prijazno, kot vsakemu, že od daleč: „Le v jamo ž njim! Le v jamo ž njim!“ In nosilci stopijo potem malo hitreje ž njim proti pokopališču. Kaj bi ga tudi nosili predolgo, saj bode tam gori pri sv. Krištofu naj bolje za-nj. In načelnik nosilcev vsklikne, ko je merlič že v jami po svoji stari navadi: „Bog lonaj, pogrebci!“ — če tudi na dolgo in široko ni videti nobenega pogrebca. Ali načelnik nosilcev mora imeti pri tej ceremoniji zadnjo besedo.

„Ljubljanska srajca“ počiva tedaj mirno v grobu. Pustimo jo počivati, in oglejmo si sploh vzgojo v Ljubljani. Znano je že tako, da stariši niso sami vzgojitelji otroka; ampak vse, kar obdaja gojenca, vse vpliva na-nj, ter ga vzgoja. Vzgojitelji njegovi so tedaj tudi vsakoršni predmetje, šege in navade, okolica in drugi ljudje.

Dobra stran ljubljanske vzgoje je še ta, da stariši sploh pazijo na vero svojih otrok. Matere in očetje učé jih še moliti, vodijo jih še v cerkev. Saj so pa tudi cerkve ljubljanske pravi biser mesta. Po Ljubljani vidiš še mnogo ljudi, ki se odkrivajo cerkvam. Sploh Ljubljana ohranila je še jako dobro svoj katoliški značaj.

Čuti in brati je dan danes dostikrat izraze: konfesijonelna in interkonfesijonelna vzgoja. Nekdaj poznali so ljudje le prvo. Po nji vzgojati imajo se otroci na podlogi vere. Ta ima biti temelj, na kateri opira se ves vpliv na otroka, ta ima tudi prešinjati in krepiti vse predmete, ki imajo namen, napraviti iz otroka dobrega in umnega človeka. — A druga nima tacega temelja, kajti meni se, da je tudi brezverec lahko dober človek.

Vender čudo čudovito! Ravno tisti ljudje, ki zastopajo interkonfesijonelno vzgojo, slavé na ves glas nacionalno vzgojo. Seveda vedeti je treba, da mislijo s tem vedno le nemško vzgojo. O slovenski ali česki vzgoji nisem čul še nikdar.

Ne bomo se spuščali v daljše razmišljanje o tem predmetu, ampak omenimo naj še enkrat, da je vzgoja po Ljubljani v večini še verska.

Jedi in pijače. „Ljubljanska srajca“ pride navadno na svet z zdravim želodcem. Mleko, ki se prodaja po Ljubljani, ni tako pokaženo, kot drugod po mestih. Vsa čast tedaj mlekaricam ljubljanskim. Bog jim daj mnogo krav, in tem mnogo mleka! Druzega jim ne morem želeti.

Kar bi želel Ljubljančanom, bilo bi to, da bi pekli peki boljši kruh. Oj, kruhek, kakov božji dar si ti ti! A ne bodi tak, da zabašeš le želodec, ampak bodi tečen in okusen, kar ni ljubljanski kruhek.

Po Ljubljani dalje je tudi premnogo prodajalnic, ki prodajajo razne slaščice za otroke, o kojih si kmet še ne sanja ničesa. Dobí se jih pa tudi za krajcar mnogo mnogo.

S čim se pa tudi prikupiš bolj otroku, nego ravno z njimi? Za slaščice ti storí otrok vse, ne maráje, je-li dobro, ali slabo, pravično, ali krivično. In to nagnenje otrokovo zlorabi se le prerado. Zraven tega pokvarijo si otroci radi s tem želodec.

Res je, da vidi in sliši mestni otrok mnogo več, nego kmetski. Mislili bi tedaj tudi, da se razvijó vsled tega tudi bolj njega dušne močí. Ali ni vse zlató, kar se sveti. Bolj nadarjeni mestni otroci dozoré zato prezgodaj; in manj nadarjeni zblodijo se le še bolj. S prvimi je kakor s prezgodnjim sadjem. To segnjije tudi prerano, in prezgodnji mladiči se tudi pokvarijo preneglo. — Dalje se govóri tudi rado s temi mladiči o vsem potrebnim, a še več o nepotrebnim; saj se mora odlikovati na vsak način mestni otrok od kmetskega.

Le premalo se pazi na prirodno nadarjenost otrokovo, in tudi na to, kako razvite so že otrokove močí in zmožnosti. Ali bi ne bilo mogoče iz mnogo več otrok napraviti kaj dobrega in pravega, ako bi se vzgojalo umnejše in pametnejše?

Kakor sem omenil že zgoraj, govóri se po Ljubljani nekaka zmes nemščine in slovenščine. Pravi Ljubljančan vender ne zna niti enega, niti drugega jezika popolnem. Ne pride mi na um trditi, da nemščina ni potrebna; kajti kolikor jezikov znaš, toliko ljudij veljaš. Ali vender bi bilo pametno, da bi se otroci najprvo privadili dobro svojega materinega jezika. Saj je povsod tako, samó pri nas Slovencih ni. In še le potem naj se vadi človék tujega jezika. Verjemite mi, da se ga bode učil potem z mnogo večim uspehom, nego prej.

Med dušnimi zmožnostimi vender je domišljjetina zeló važna. Ona tolaži človeka v nezgodi, ako ni pretirana; a zblodi ga tudi najlože, ako je goljufiva. A nič ni lože, nego zapeljati jo na kriva pota. Že otroka v zibeli strašijo: „Če ne boš molčal, prišel bode bav-bav!“ Sim ter tje tudi zarenčí potem kdo v kakem kotu. Otrok obmolkne, ker se bojí bav-bava. — Pozneje začnó se mu praviti povesti o strahovih, čarovnicah, o začaranih princezinjah, itd. Da bi pač premislili ljudje, koliko škodujó s tem otroku!

Malopridnežev in postopačev nahaja se po Ljubljani več, nego po vaséh. Teh ljudí jezik je ošoren, in verli strokovnjaki so v kletvi. Oni se ne pridušajo kar tako navadno, oni vtemeljevajo in olupšavajo svoje priduševanje še z mnogimi pridevki in pristavki, s kojimi hoté še določniše pritrđiti. To je seveda ostudno vsacemu razumnemu človeku; ali mladina posnemlje jih vender le rada v tem.

Nekdaj otroci niso smeli v gostilne; gorjé jim tudi, ako so kadili. A zdaj imajo po-balini isto pravico popijati po gostilnah in pušiti tobak, kakor odraščenci. Nekdaj bil bi jih vergel oštír na sredo ulic, ako bi bili prišli zahtevati pijače k njemu; in vsakdo izbil bi bil fantalinu smodko iz ust. Zdaj to več ne gre. Še pred sodnijo znal bi se morda opravičevati zarad kalenja javnega mirú.

Dovolj tedaj. Sklenimo poglavje to; morda bode še priložnost, izpregovoriti kedaj marsikatero o raznih pomanjkljivostih vzgoje.

Iz šole za šolo.

Pravopisne vaje.

(Sestavil **Fr. Jamšek.**)

(Dalje.)

XXXI.

(Učitelj napiše na šolsko tablo, učenci prepisujejo.)

1.

a) Župnija, župa ali fara: Maribor, Celje, Ljutomer, Postojina, Kostanjevica, Belak, ali: mariborska, celjska, ljutomerska, postojinska, kostanjeviška, belaška župnija ali fara.

b) Občina ali srenja: Gradec, Ljubljana, Celovec, Trst, ali: gradeška, ljubljanska, celovška, tržaška občina ali srenja.

c) Okraj ali kanton: Brežice, Slovegradec, Krško, Litija, Velikovec, Poreč, ali: brežiški, slovegradeški, krški, litijski, velikovski, poreški okraj ali kanton.

č) Dežele: Štajersko, Kranjsko, Koroško, Primorsko, Bosna, Hercegovina (Ercegovina), Dalmacija, Česko, Galicija, ali: štajerska, kranjska, koroška, primorska, bosniška, hercegovinska (ercegovinska), dalmatinska, gališka (galicijska) dežela.

d) Države: Avstrijsko-Ogrsko, Srbija, Črnagôra, Italija, Švica, Nemčija, Rusija, ali: avstrijsko-ogrška, srbska, črnogôrska, italijanska, švicarska, nemška, ruska država. Pomnite!

8. Imena župnij ali far, občin ali srenj, okrajev ali kantonov, dežel in držav so lastna imena, zato jih pišemo z veliko začetno črko. Le, ako se tako lastno ime izpremeni v pridevnik, potem se sme rabiti mali sprednik, ako se ni bati, da bi navstala zarad tega kaka dvoumnost, — da ne bi nas vsled male začetnice naopak razumel. (Str. 13. Končnikove „Slovnice.“)

Naloga.

Napišite še nekaj enakih lastnih imén v istem rédu!

2.

a) Župnija ali fara: Konjice, Ptuj, Rudolfovo, Kranj, Šent-Mohor, Kanal, ali: konjiška, ptujska, rudolfovska, kranjska, šent-mohorska, kanalska župnija ali fara.

b) Občina ali srenja: Žalec, Radeče, Prevale, Ajdovščina, ali: žalska, radečka, prevalska, ajdovščinska občina ali srenja.

c) Okraj ali kanton: Slovenska Bistrica, Kamenik, Šent-Vid, Gorica, ali: slovensko-bistriški, kameniška, šent-vidski, goriški okraj ali kanton.

č) Dežele: Hrvatsko in Slavonsko, Bukovina, Gorenje- in Dolenje-Avstrijsko, Tirolsko, ali: hrvatsko-slavonska, bukovinska, gorenje- in dolenje-avstrijska, tirolska dežela.

d) Države: Francija, Angleško, Španija, Švedija in Norvegija, Turčija, Kitajsko, Japonsko, Brazilija, ali: francoska, angleška, španjska, švedijsko-norveška, turška, kitajska, japonska, braziljska država.

(Pravilo. — Naloga. —)

XXXII.

(Učitelj napiše na tablo sledeče vodilo, učenci ga prepisujejo.)

1.

a) Okolica Lipnice, ali: lipniška okolica, ali: okolica lipniška; — okolica Betlehema, ali: okolica betlehemska, ali: betlehemska okolica.

b) Soseska (s posameznimi hišami) Dobrava, ali: dobnavska soseska, ali: soseska dobnavska; — soseska Podvrh, ali: soseska podvrška, ali: podvrška soseska.

c) Gradovi: Stari grad (pa ne v občeli), Novi Dvori, Turjak, Laxenburg, ali: staro-graški lastnik, novo-dvorski, turjaški, laxenburški gaj. —

č) Vasi: Stara Vas, Pletrovče, Poljčane, Jeriha, ali: staro-vaški prebivalci, pletrovski božji pot, poljčanska postaja, jeriška pustinja.

d) Trgi: Sevnica, Tržič, Cerknica, Trebež, Emavs, ali: sevniške voščenske, tržiški čevljarji, trebeški kolodvor, emavški čudež.

e) Mesta: Radgona, Kočevje, Volšperg, Škofja Loka, Pulj, Nazaret, ali: radgonska vina, kočevski krošnjariji, volšperški grajščak, škofje-loški meščani, puljsko pristanišče, nazaretska (nazarečka) okolica.

Pomnite!

9. Imena okolic, sosesk, gradov, vasi, trgov in mest so tudi lastna imena, zato jih pišemo z velikim sprednikom. Ako je tako lastno imé pridevnik in samostalnik, pišemo obe besede z veliko začetnico. Kadar se tako imé v pridevnik izpremeni naj se pa navadno rabi mali sprednik. Le kadar se hočemo ogniti dvoumnosti, dobí tudi tak pridevnik veliko začetno črko.“ — Učitelj naj to šolcem ustno pojasni! (Na pr. travniški prebivalci (so: kobilice, murni, itd.), — Travniški prebivalci (so večinoma mahomedanci) — planinci so krepki ljudje, — (tržani) Planinci so krepki ljudje, — vojaki pojó vojniške pesmi, — slišal sem pri Novi Cerkvi péti Vojniško pesem t. j. pesem, ki jo pojó šestokrat v Vojniku.)

Naloga.

Napišite nekaj enakih lastnih imén v istem rédu!

2.

a) Okolica Dunaja, ali: dunajska okolica, ali: okolica dunajska; okolica Jeruzalema, ali: okolica jeruzalemska, ali: jeruzalemska okolica.

b) Soseska Sv. Križa, ali: sveto-križka soseska, ali: soseska sveto-križka; — soseska Leskovec, ali: soseska leskovška, ali: leskovška soseska.

c) Gradovi: Novo Celje, Vrbovec, Riegersburg, Habsburg (Habichtsburg), Schönbrunn, ali: novo-celjski sír, vrbovska (vrboveška) žaga, riegersburški vodnjak, habsburška podrtina, schönbrunnski zverinjak.

č) Vasi: Šent-Petr pod Svetimi Gorâmi, Šiška, Solčava, Dolenja Vas, Dobrlavas, Borovlje, ali: šen-petrski župan, solčavski srenjčani, dolenje-vaški prebivalci, dobrlevaška živina, borovaljske (borovljanske) puške.

d) Trgi: Vozenica, Marijino Celje, Rogatec, Višnja Góra, Mokronog, ali: vozeniška postaja, marijino-celjske kapljice, rogačka slatina, višnje-gòrski prebivalci.

e) Mesta: Zagreb, Sarajevo, Mostar, Belgrad, Solún, ali: zagrebški potres, sarajevske mošeje, mostarska železnica, belgradska trdnjava, solúnska brata.

(Pravilo. — Naloga. —)

(Dalje prih.)

D o p i s i.

Iz Gorice, konec aprila. V prvej polovici t. m. so se tudi pri tukajšnji izpraševalni komisiji vršile preizkušnje učiteljske sposobnosti. Oglasilo se je 9 učiteljic: 1 za meščanske šole, 5 za ljudske šole in 3 k izpitu iz francoščine. Ena ni prišla, ena je odstopila mej izpitom, druge so prestale preizkušnjo, in sicer: 5 s »práv dobrim«, in 2 z »dobrim« vpehom. Za slovenske (nemške in laške) ljudske šole je prestala izpit gospodična Emilija

Kren, bivša učiteljica slovenskega otroškega vrta goriškega in sedajšnja namest. učiteljica na c. kr. dekliškej vadnici, ter je dobila spričevalo I. vrste. Gospdč. Kren je bila v prvej mladosti vzgojena in izšolana le v laškem jeziku. Stopivšej na tukajšnjo učiteljske je delala slovenščina neizrekljive težave, koje je pa z vzgledno marljivostjo in nadarjenostjo v kratkem premagala ter pri zrelostnem izpitu prekosila svoje slovenske sovrstnice. Ona je stoprv druga Slovenka, ki je prejela pri tukajšnji komisiji spričevalo I. vrste. Zato jej iz srca čestitam o z nado, da jej kaj kmalu sledé še druge slovenske učiteljice po Goriškem. Naj bi se vrnili oni časi, ko so slovenski izpraševanci nadkriľjevali laške! — Občno priznanje je vzbudilo v naših slovenskih krogih polupretekleo uradno odlikovanje (povišanje v VIII. činovni red dejanskih doklad) gospoda c. kr. okrajnega šolskega nadzornika Fr. Vodopivca za goriški, tolminski in gradiški okraj. Velike so njegove zasluge in vspešne njegove požrtvovalnosti za naše slovensko ljudsko šolstvo na Goriškem. Slava mu!

Iz Sežanskega okraja. (Dalje in konec.)

Zemljepisje

za II. skupino, II. oddelek, 6. šolsko leto.

S prva se ponoví na kratko snov I. oddelka, potem se obravnava po III. Berilu ter večinoma na kratko po sledečih berilnih vajah:

89. Primorsko (ljudstvo, podnebje, pridelki, obrtnija, kupčija). 90. Čičarija (čitati pri berilnih vajah). 85. Kranjsko. 88. Postojnska jama. 77. Koroško. 78. Raj pod lipo, 79. Lov na divje koze (oboje v berilnih vajah). 81. Štajersko. 72. Nadvojvodina nad Anížo*). 73. Nadvojvodina pod Anížo. 74. Salcburška vojvodina. 75. Poknežena grofija Tirolska z Vorarlberškim. 94. Česko. 95. Moravsko. 96. Šlesko. 98. Galicija. 99. Bukovina. 92. Dalmacija. 100. Ogersko kraljestvo. 102. Hrvatsko in Slavonsko. 103. Velika kneževina Erdeljska. 63. Avstro-ogrska monarhija (pojasni se avstrijski grb). 69. Prebivalci avstro-ogrske države. 186. Cesar in država. 71. Pridelki o avstro-ogrski državi. 59. Evropa. 61. Evropejci. 49. Podoba naše zemlje (globus). 50. Razne točke in érte na zemlji (le na globusu in planiglobijah). 50. Zemlja in njeni deli. 57. Morje. 60. Iz severa. 58. Prebivalci naše zemlje (kratko). 119. Lunini izpremeni (po II. Berilu). 52. Solnce**). 53. Luna. 55. Nebesna telesa. 54. Solnčni in lunini mrak.

Zgodovina

za II. skupino, I. oddelek, 4. in 5. šolsko leto.

Zgodovinske slike iz II. Berila:

172. Cesar Franc Jožef in ribičev sin. 165. Bratovska ljubezen. 170. Lep izgled. 171. Ljubezen do domovine. 157. Stari Slovani. 158. Hiše starih Slovanov. 161. Ciril in Metod. 159. Atila. 163. Leopold Babenberški. 167. Mladi Vukasovič. 169. Lavdon.

Opazka: Slike naj se razdelé za kolobarenje, tako, da se v dveh letih vse obravnava.

Zgodovina

za II. skupino, II. oddelek, 6. šolsko leto.

Zgodovinske slike iz III. Berila:

220. Cesar Franc Jožef I. 217. Cesar Franc Jožef II. 215. Cesarica Marija Terezija. 216. Smrt Marije Terezije. 213. Turki pred Dunajem. 208. Kolumb najde Ameriko. 203. Rudolf IV. Ustanovnik. 195. Štefan kralj ogerski, ali pa: 194. Madjari. 192. Družinske razmere starih Slovanov. 189. Leonida. 209. Knjigotiskarstvo. 207. Iznajdba smodnika.

Prirodopis

za II. skupino, I. oddelek, 4. in 5. šolsko leto.

Prirodopisni sestavki iz II. Berila sestavljeni za kolobarenje: a) eno leto — b) drugo leto:

a) 40. Hruška. 53. Strupene jagode. 89. Lepi hrast. 47. Korist goveje živine. 56. Miš. 66. Rujavi hrošč. 60. Vrabeč. 102. Železo. 103. Kuhinjska sol. b) 69. Čerešnja. 88. Bezeg. 101. Smreka. 50. Ovca. 76. Krt. 67. Glagov belin. 77. Škrjanec. 106. Baker. 105. Petrolej.

Opazka: S petoletniki naj se ponovlja snov prejšnje leto vzeto.

(Prirodoslovje nij predpisano za I. oddelek, vendar naj se obravnava v urah prirodopisju odločenih sledeči stavki iz II. Berila):

*) Od teh vaj se jemljó le najznamenitejše stvari.

***) Vse bolj kratko.

120. Zrak. 121. Veter. 90. Voda. 123. Hlapenje. 124. Megla, oblak, dež. 127. Sneg in toča. 128. Rosa in slana.

Prirodopis

za II. skupino, II. oddelek, 6. šolsko leto.

Prirodopisni stavki iz III. Berila:

128. Jež. 135. Osel. 139. Kos. 146. Kače. 147. Krastača. 149. Ostriž. 158. Sadjereja. 161. Gozdno drevje. 165. Rež. 175. Žeplo. 172. Apnenec. 179. Človeško telo. 180. Srce, pluća in želodec. 181. Zdravje. 126. Trojno kraljestvo prirode.

Prirodoslovje

za II. skupino, II. oddelek, 6. šolsko leto.

Prirodoslovni sestavki iz III. Berila po sledečem redu:

106. Toplota. 108. Razširjanje toplote. 109. Toplomer. 110. Zrak. 111. Zračni tlak. 112. Tlakomer. 113. Gasilna brizglja. 115. Kuhanje. 116. Hlapenje. 119. Svetloba. 120. Mavrica. 122. Magnetizem. 123. Električna. 125. Strelvod. 117. Zvok.

Gledé okrajšanja realističnega pouka, pozvali so se na ukaz okrajnega šolskega sveta izvežbane učiteljske moči v enketo, da so sestavili podrobni načrt realističnega pouka in okrajna učiteljska konferenca imela je zadačo to pretuhtati — odobriti. Taka enketa je bila sestavljena v sezanskem šolskem okraju, ki je določila navedeni načrt, ga predložila — in bil je v *en bloc* sprejet.

A. F.

Iz Žalca. Učiteljsko društvo celjsko imelo je 1. aprila t. l. svoje glavno zborovanje, katerega se je udeležilo 12 udov. Gosp. prvosednik J. Lopan pozdravi navzoče ter se spominja rajnega gosp. Fr. Vučnika, nadučitelja v Št. Jurji na južni železnici, kateri je 16. febr. t. l. izdihnil svojo blago dušo. Prerano umrl bil je eden izmed ustanovnikov celjskega učiteljskega društva, nekaj let njega prvosednik, zadnja leta pa prvosednikov namestnik, vedno pa zvest in marljiv član omenjenega društva. Sploh je bil rajni blag značaj, vrli, ljubi in prijazen tovariš, zvest prijatelj in vneti sin svojega národa. Društvo se je udeležilo njegovega pogreba in mu položilo na rakev venec z napisom »Učiteljsko društvo celjsko svojemu zvestemu udu«. Blag mu spomin! V znak globokega sočutja vstanejo navzoči. — Na to prečita prvosednik došla dopisa od »štajerske učiteljske zveze« in tolminskega učiteljskega društva, ter predloži poslani račun »Národne Šole« v Ljubljani. Na predlog g. V. Jarca se izroči dopis tolmin. učit. društva gg. Vreči, Kranjcu in Ogorelcu, da ga skupno preučijo ter v prihodnjem zborovanju o tem poročajo in predlagajo primerne nasvete. — Po prečitanju in odobrenju zapisnika zadnjega zborovanja poroča tajnik gosp. V. Jarc o delovanju društva v minulem letu. Iz tega izveščja posnamemo, da je društvo vsled raznih overajočih zaprek le štirikrat zborovalo. Pri teh zborovanjih so govorili: (1) gosp. V. Jarc o »Končnik-ovi slov. slovnici« — (4) gosp. A. Brezovnik o »razvrstitvi realne učne stvarine za enorazrednice do petrazrednic« — (3) gosp. Fr. Vučnik o »risanju v ljudski šoli« — (2) gosp. A. Brezovnik o »človeški glavi«; učni poskus iz somatologije. — Potem poroča blagajnik gosp. B. Kregar o denarstvenih razmerah ter konstatira majhen primanjkljaj. Pregledovalcem računa izvolita se gg. Vreča in Kranjc. Pred zadnjo točko dnevnega reda — volitev — odstopi načelnštvo in najstarejši navzočih gosp. J. Rupnik vodi volitev. Izvoljeni so: gosp. A. Brezovnik, Vojnik, prvosednikom; gosp. J. Lopan, Celje, prvosed. namestnikom; gosp. J. Ogorelec, Teharje, tajnikom; gosp. B. Kregar, Celje, blagajnikom; gosp. Fr. Pečovnik, Griže, pevovodje in gg. Bl. Jurko in J. Klopčič pa odbornikom. — Novo izvoljeni prvosednik zahvali se za izkazano mu čast in zaupanje, ter prosi, naj ga vsi tovariši marljivo podpirajo s tem, da zahajajo redno k mesečnim sejam in skrbijo za temeljita in ukovita predavanje. Bog dal i sreča junačka! — Društvo si naroči te-le liste: »Popotnik«, »Učiteljski Tovariš« in »Vrtec«. Konečno se še volita poročevalca: g. Bl. Jurko za »Popotnika«, g. Fr. Kocbek za »Učit. Tovariša«. *Fr. Kocbek.*

Iz Sežance. Učiteljsko društvo za Sežanski šolski okraj bode zborovalo v 6. dan maja t. l. ob 9. uri dopoldne v Nabrežini. — Dnevni red: 1. Verif.-zapisnik slednjega zborovanja. 2. Poročilo tajnikovo. 3. O petji v národni šoli. 4. Poročilo blagajnikovo, pevovodje in knjižničarja. 5. Sarkastično-ironična razprava. 6. Volitev treh pregledovalcev računov. 7. Volitev odbora. 8. Razni nasvėti. — K udeležbi uljudno vabi *Odbor.*

Iz Krškega. Pokojni g. Kočevar je volil za ustanove v podporo revnim učencem na Krški meščanski šoli 30.000 gold., za zidanje nove šole v Kostanjevici 12.000 gold., za zidanje nove šole v Mokronogu pa 8000 gold. Bog mu daj dobro!

Iz Krškega. Vabilo. Da se ustanovi nameravano »Pedagogičsko društvo« za učitelje in šolske prijatelje, bode osnovno zborovanje v 6. dan maja t. l. ob 10. uri dopoldne v šolskem poslopju v Krškem, h kateremu se uljudno vabijo učitelji in šolski prijatelji, da se ga v obilnem številu udeležé.

Osnovni odbor.

Iz Litijskega okraja. Okrajna učiteljska konferencija preložila se je na dan 18. septembra tega leta.

Z Iga. † V 17. dan preteč. m. je umrl tukaj po dolgej mučnej bolezni za sušico še le 28 let star učitelj gosp. Leopold Vozlaček pri obitelji svoje soproge. Umrli je služboval na Igu, v Škocijanu pri Turjaku, na Dobrovi, na Kopanji in zadnji čas kot drugi učitelj v Velikih Lašičah. Zapustil je mlado vdovo in dvoje otrok. Bil je marljiv učitelj, mirnega in tihega značaja. Pokopan je bil v 19. dan preteč. m. na Igu. Pri pogrebu so bili trije učitelji in dve učiteljici in mnogo drugih njegovih odličnih prijateljev, ter obilo občinstva. Bodi mu zemljica lahka!

Iz Ljubljane. Društvo »Národna Šola« ima v zalogi še obilo zvezkov z gostimi in redkimi prečnicami (Diagonalen-Lagelinien) za pisanje in mrežastih za številjenje. Ker se pisni zvezki te vrste smejo rabiti samo še do konca tekočega šolskega leta, bilo bi prav, da se v prid obrnejo, sicer bi se morali prihodnje leto na kilograme za malo krajcarjev prodati, kar bi bilo društvu in posredno ljudskim šolam v veliko škodo. Gotovo je, da v premnogih ljudskih šolah pomanjkuje učnih sredstev, posebno pa na pisnih pripravah; zato je »Národna Šola« pri volji, društvenikom in onim, ki imajo za gmotno društveno stanje kaj zasluženja, postreči s šolskim blagom iz zdanje zaloge. Posebno ubogim šolam se bode blago za mali donesek, ali pa tudi zastoj delilo, kolikor to zaloga dopušča. — Prijatelje in dobrotnike »Národne Šole« pa prosimo, da blagovolé prijazno posredovati, da dóbi društvo kaj podpore. Lansko leto in v začetku tekočega šolskega leta naklonili so šolski prijatelji precejšnje darove »Národni Šoli«. Ti doneski so se skoro porabili, kajti že 130 ljudskih šol je dobilo več ali manj šolskega blagá. Za prihodnje šolsko leto ne bode preostalo niti zaloge, niti novcev in vender so potrebšćine v prvem četertletju prav velike. Od pričetka šol do novega leta n. pr. poslalo se je 85. ljudskim šolam raznovrstnega blagá. Gledé na to, in da odbor za letos nima zdatnih podpor nikakoršnih pričakovati, naj bi gospodje učitelji potrudili se, kak majhen darček pri šolskih dobrotnikih in pri krajnih šolskih svétih izprositi. Odbor bode radodarno povrnil na zahtevanje vsak donesek.

F. Stegnar.

(Francovo nabrežje št. 11.)

— Presvetli cesar je za zidanje nove šole v Domžalih tamkajšnji srenji podaril 300 gld.

— Znanstveno-zabavna večera »Slov. učiteljskega društva« sta bila 14. in 28. preteč. m. prav zanimiva. Gosp. prof. Vrhovec je mej drugim bral svoje mične črtice o rokodelcih iz stare Ljubljane, za kar smo mu zeló hvaležni.

Razpisi učiteljskih služeb.

Na Kranjskem. Druga učiteljska služba na čveterorazrednici v Metliki (za trdno, ali začasno) s 500 gold. letne plače in s stanovanjem. Prošnje vzprejema c. kr. okrajni šolski svét v Črnomlju do 15. maja t. l. — Učiteljski službi na enorazrednicah v Goričah in v Voklem po 450 gold. letne plače in s stanovanjem, in učiteljska služba na enorazrednici v Križah pri Trziču s 400 gold. letne plače in s stanovanjem. Prošnje za vse te tri službe se oddajajo pri c. kr. okrajnem šolskem svétu v Kranji do 25. maja t. l.

Premene pri učiteljstvu.

Na Kranjskem. Gosp. Karol Weber, učitelj v Hotedersčici, je šel na Vojsko in gosp. Mih. Kabaj, začasni učitelj na Vojskem, pa v Hotedersčico. — Gosp. Stanislav Novak, začasni učitelj v Čatežu je za trdno postavljen. — Gosp. Janez Anžiček, drugi učitelj na čveterorazrednici v Metliki je 14., gosp. Leop. Vozlaček, drugi učitelj na tri-razrednici v Velikih Lašičah pa 17. preteč. m. umrl. R. I. P.!